דער אַכטער שוועדישער רעפֿאָרט צום אייראָפּעישן ראָט לויטן אייראָפּעישן טשאַרטער וועגן ראַיאָן־ און מינאָריטעט־שפּראַכן

אָט דער אָ טעקסט איז אַ קיצור פֿונעם אַכטן שוועדישן רעפֿאָרט צום אייראָפּעישן ראָט לויטן אייראָפּעישן טשאַרטער וועגן ראַיאָן־ און מינאָריטעט־שפּראַכן, וואָס איז אַרײַנגעשיקט דעם 1טן יוני אין יאָר 2021. דער אינהאַלט באַשרײַבט די אַנטוויקלונג אין משך פֿונעם אַקטועלן פּעריאָד. מען קען געפֿינען מער פּרטימדיקע אינפֿאָרמאַציע אינעם פֿולשטענדיקן רעפֿאָרט אויף שוועדיש אָדער ענגליש. מע קען געפֿינען אינפֿאָרמאַציע וועגן דעם הינטערגרונד אין פֿריערדיקע רעפֿאָרטן.

דעם רעפֿאָרטס תּוכן

ניט געקוקט אויף דעם, וואָס עס זענען יאָ דאָ אונטערשיידן צווישן די פֿאַרשיידענע מינאָריטעט־שפּראַכן אין שוועדן, זענען זיי ענלעך ווען ס'קומט צו די מעגלעכקייטן און באַדאַרפֿענישן. דער געזעצלעכער גערעם פֿון די מינאָריטעט־שפּראַכן גילט פֿאַר אַלע די לשנות (מיט עטלעכע וואַריאַציעס) און גרעסערע פּאָליטישע אינטערוועגן גילטן אויך, בכלל, פֿאַר אַלע די שפּראַכן. כדי צו אויסמײַדן אומנייטיקע איבערחזרונגען דערציילט מען וועגן אַזוינע אַלגעמיינע אינטערוועגן אינעם קאַפּיטל וועגן פֿיניש. טאָמער, שרײַבט מען ניט עפּעס אַנדערש, גילטן די דאָזיקע אינטערוועגן אויך פֿאַר די אַנדערע שפּראַכן.

פֿיניש

אַרטיקל 7 – צילן און פֿרינציפּן

1.7.א. – אָנערקענען פֿיניש ווי אַן אויסדרוק פֿאַר אַ קולטורעלן אוצר

דער אינסטיטוט פֿאַר שפּראַכן און ירושות (ISOF) טראָגט דאָס אַחריות פֿאַרן שפּראַכיקן אַנטוויקלען און דעם רעוויטאַליזירן אי שוועדיש, אי די נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן. אין משך פֿון 2018-2019 האָט ISOF דורכגעפֿירט אַן אויספֿאָרשונג וועגן ביבליאָטעקן און קליניקעס איבערן גאַנצן לאַנד כדי צו אוספֿאָרשן וועלכע שפּראַכן זענען רעפּרעזענטירט אין דער עפֿנטלעכקייט. דער רעפּאָרט, וואָס איז דערשינען אין דעצעמבער 2019, באַווייזט, למשל, אַז פֿיניש, מיענקיעלי און סאַמיש זענען בעסער רעפּרעזענטירט אין די פֿאַרוואַלטונג־שטחים אין צפֿון שוועדן.

יעדעס יאָר טיילט ISOF אויס די מינאָריטעט־שפּראַך־פּרעמיע צו אַ פּאַרשוין אָדער אַן אָרגאַניזאַציע וואָס האָט עפּעס וויכטיק געטאָן פֿאַר איין אָדער עטלעכע מינאָריטעט־שפּראַכן אין שוועדן. מע האָט אין משך פֿון עטלעכע יאָר אויסגעטיילט די פּרעמיע צו נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן.

1.7.ב. – פֿאַרזיכערן אַז די איצטיקע און נייַע אַדמיניסטראַטיוועַ אינטיילונג איז ניט אַ שטער דעם פּראָעזשירן פֿיניש

דעם פֿאַרוואַלטונג־שטחס ציל איז צו פֿאַרהעכערן די מינאָריטעט־שפּראַכנס סטאַטוס, פּראָעזשירן די שפּראַכן און פֿאַרבעסערן די געזעלטשאַפֿטלעכע שטיץ צו די מינאָריטעט־שפּראַכן. זינט 2010 האָט מע געגרינדט אַלץ מער פֿאַרוואַלטונג־שטחים, צוליב דעם וואָס קאָמונעס און קאָונטיס האָבן זיך פֿרייַוויליק פֿאַרבונדן. אין יאָר 2021 זענען 84 קאָמונעס און 15 קאָונטיס אַ טייל פֿון אַ פֿאַרוואַלטונג־שטח פֿון אין אָדער עטלעכע שפּראַכן. די רעכט האַנדלען זיך, למשל, וועגן דעם רעכט פֿאַר אינדיווידן צו קענען ניצן זייער מינאָריטעט־שפּראַך ווען זיי שטעלן זיך אין פֿאַרבינדונג מיט מלוכישע אינסטאַנצן אין, אָדער לעבן, דעם געאָגראַפֿישן פֿאַרוואַלטונג־שטח, און דערצו אויך דעם רעכט צו קינדער־אָפּהיט (קינדערגאָרטן) און געריאַטרישן אָפּהיט, אין גאַנצן אָדער צום באַדייטיקן טייל, אויף די מינאָריטעט־שפּראַכן.

ווען מע האָט געענדערט דאָס געזעץ אין יאָר 2019 האָט מען אַרײַנגעשריבן אַ כלל וועגן דעם אָפּליקירן אויף אַרײַן־ און אַרויסטרעטן פֿון אַ פֿאַרוואַלטונג־שטח אינעם געזעץ (2019:724) וועגן נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן און מינאָריטעט־שפּראַכן. מע מוז האָבן ספּעציעלע, גוטע גרונטן כדי די רעגירונג זאָל קענען באַשטעטיקן אַן אַרויסטרעט.

1.7.ג – דורכפֿירן באַשטימקע אינטערוועַנצן כדי צו פּראָעזשירן פֿיניש

רעוויטאַליזאַציע־מיטלען צו אָרגאַניזאַציעס

יעדעס יאָר טיילט ISOF אויס רעוויטאַליזאַציע־מיטלען צו אָרגאַניזאַציעס וועלכע פֿירן אָן מיט פּראָיעקטן וואָס פּראָעזשירן די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטנס שפּראַכן און קולטורן. אין יאָר 2020 האָט מען טיילט אויס 5,3 מיליאָן קרוינען צווישן 50 פֿאַרשיידענע פּראָיעקטן. אין 2020 האָט מען דערצו אויסגעטיילט אַן עקסטרע 2 מיליאָן

קרוינען צווישן 18 פֿראָיעקטן. אין משך פֿון 2020 האָבן אַן ערך 20 שוועדן־פֿינישע אָרגאַנזיאַציעס און פֿאַראייניקונגען געקאָנָאמישע שטיץ צו שפראַכיקע און קולטורעלע פּראָיעקטן.

פֿאָרשלאָגן וועגן אויפֿשטעלן שפּראַך־צענטערס און האַנדלונג־פּראָגראַמען פֿאַרן אָפּהיטן די נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן

אין משך פֿון 2019 האָט דער אינסטיטוט פֿאַר שפּראַכן און ירושות געגעבן דעם סאַמישן פּאַרלאַמענט, "סאַמעטינגעט", אַ דירעקטיוו צו אויסערגעבן פֿאָרשלאָגן וועגן אַ האַנדלונג־פּראָגראַם פֿאַרן אָפּהיטן די נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן. דער ציל פֿון אַזאַ האַנדלונג־פּראָגראַם איז צו פּראָמאָטירן די מעגלעכקייטן פֿון די נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן זיך צו רעוויטאַליזירן און בליִבן לעבעדיק אין שוועדן.

אין יאָר 2018 האָט די רעגירונג אָפּגעגעבן ISOF אַ דירעקטיוו צו אויספֿאָרשן ווי אַזוי מע זאָל אָרגאַניזירן שפּראַך־צענטערס פֿאַר פֿיניש און מיענקיעלי, און דערצו אויך אויספֿאָרשן אַזוינע פֿונקציעס פֿאַר ייִדיש און ראָמאַני טשיב. דערצו, האָט מען אָפּגעגעבן דעם סאַמישן פּאַרלאַמענט אַ דירעקטיוו צו אויספֿאָרשן ווי אַזוי מע זאָל אַנטוויקלען דעם סאַמישן שפּראַך־צענטער כדי צו פּראָמאָטירן מער סאַמישע שפּראַכיקע וואַריאַציעס. ISOF מיטן סאַמישן פּאַרלאַמענט לייגן פֿאָר אַז מע זאָל עטאַבלירן נאָך זעקס שפּראַך־צענטערס: צוויי פֿאַר סאַמיש (צפֿון־סאַמיש און לולע־סאַמיש), איין פֿאַר מיענקיעלי, איין פֿאַר ייִדיש, איין פֿאַר ראָמאַני טשיב און איין פֿאַר פֿיניש. מע לייגט פֿאָר אַז די צענטערס זאָלן זיין אַ טייל פֿון די ביידע אינסטאַנצן אָרגאַניזאַציעס און אַז מע זאָל זיי פּלאַצירן אויף סטראַטעגישע ערטער אין לאַנד.

דאָס אַנטוויקלען די אויסשולונגען

כּדי צו פֿאַרגרעסערן די צוטריטלעכקייט צו דער אויסשולונג וועגן נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן אין די עלעמענטאַר־שולעס, די עלעמענטאַר־שולעס פֿאַר זיי מיט ספּעציעלע באַדאַרפֿענישן, די ספּעציעלע שולעס, די סאַמישע שולעס, די גימנאַזיעס, און די גימנאַזיעס פֿאַר זיי מיט ספּעציעלע באַדאַרפֿענישן, האָט די רעגירונג, דעם 22טן דעצעמבער 2016, באַשלאָסן צו אָנשטעלן אַ ספּעציעלן אינספּעקטאָר וואָס זאָל פֿירלייגן פּאָטענציעלע אינטערווענצן לגבי דעם אַנטוויקלען די אויסשולונגען (דיר. 116:2016). די אויספֿאָרשונג האָט, למשל, פֿירגעלייגט דעם וואָס מע זאָל עטאַבלירן אַ ניַעם לימוד – מוטערשפּראַך – מיט אַ פֿעסטגעשטעלטער אויסבילדונג־צייַט אין די עלעמענטאַר־שולעס און אַזעלכע מינים שולעס (960 שעה אין דער עלעמענטאַר־שולע).

אינעם רעגולאַציע־בריוו פֿאַרן יאָר 2021 האָט די רעגירונג אָפּגעגעבן אַ דירעקטיוו דער מלוכישע שולע־אַדמיניסטראַציע צו פֿירלייגן ווי אַזוי מע קען אָרגאַניזירן די אויסשולונגען אויף די נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן אויף אַן אופֿן וואָס וועט פֿאַרבעסערן די אויסבילדונג.

7.1.ד – פֿאַרלייַכטערן און/אָדער אויפֿמונטערן דאָס ניצן פֿיניש, אי בעל־פּה אי שריפֿטלעך, עפֿנטלעך (אין שולעס, געריכטן, פֿאַרוואַלטונג־אינסטאַנצן און געזעלשאַפֿטלעכע אָרגאַניזאַציעס, מעדיעס, קולטור־אינסטאַנצן און ־פּראָיעקטן, עקאָנאָמישע און סאָציאַלע סיטואַציעס, קאָאָפּעראַציעס איבער די גרענעצן) און פּריוואַט

אין דער לעצטער פּראָפּאָזיציע אַ *פֿאַרבעסערטע מינאָריטעט־פּאָליטיק* האָט די רעגירונג פֿעסטגעשטעלט אַז די איבערפֿירונג פֿון שפּראַך און קולטור בליִבט אַ צענטראַלע אויפֿגאַבע פֿאַר דער מינאָריטעט־פּאָליטיק. צוליב דעם,

וואָס די מינאָריטעט־פּאָליטיק באַרירט עטלעכע סעקטאָרן דאַרף מען אינטערוועזן וועגן רעוויטאַליזאַציע וועלכע ווירקן אויף אַ סך טיילן געזעלשאַפֿט.

עטלעכע מלוכישע אינסטאַנצן האָבן ספּעציעלע אויפֿגאַבעס לגבי דער מינאָריטעט־פּאָליטיק מיט שייכות צו זייער אַרבעט. די סאָציאַלע אַדמיניסטראַציע האָט, למשל, אין משך פֿון 2020 געאַרבעט מיטן דורכפֿירן דאָס מינאָריטעט־געזעץ ביי אינסטאַנצן און דעם אַנטוויקלען לאַנגווייליקע אופּנים אויף וואָס צו אָפּשאַצן די מינאָריטעטנס מצבֿ אין שטחים ווו מע טראָגט דאָס אַחריות פֿאַר דעם. די סאָציאַלע אַדמיניסטראַציע האָט למשל איבערגעזעצט אינפֿאָרמאַציע אויף פֿיניש צו געזונט־אַרבעטערס אין משך פֿון דער קאָוויד־19־פּאַנדעמיע.

1.7.ה – אָפּהיטן און אַנטוויקלען די פֿאַרבינדונגען, אין שטחים וועלכע זענען רעלעוואַנטע לויטן טשאַרטער, צווישן גרופּעס וואָס ניצן פֿיניש. עטאַבלירן קולטורעלע פֿאַרבינדונגען צווישן גרופּעס וואָס ניצן אַנדערע שפּראַכן.

כּדי צו שטיצן די מינאָריטעטנס אָרגאַניזירונג איז עס דאָ אַן אָרגאַניזאַציע־סובוועניע וואָס מע טיילט אויס צו די נאַציאָנאַלע אָרגאַניזאַציעס וועלכע פֿאָרטרעטן ייִדן, ראָמען, שוועדישע פֿינלענדער און טאָרנעטאָלינגער. דער סובוועניע איז אַן ערך 6,5 מיליאָן קרוינען אַ יאָר, און איז אַדמיניסטרירט געוואָרן פֿון דער שטאָקהאָלמער קאָונטי־אַדמיניסטראַציע (לענס־סטירעלסען). עס איז דאָ אַ ספּעציעלע סובוועניע פֿאַר די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטנס יוגנט־פֿאַראייניקונגען, מיטן ציל צו פֿאַרבעסערן און אָפּהיטן די אָרגאַניזירונג פֿון יונגע לײַט. די אַדמיניסטראַציע פֿאַר ענינים לגבי יוגנט און דער ציווייל־געזעלשאַפֿט (MUFC) טיילט אויס די שטיץ.

אויף דער נאַציאָנאַלער מדרגה אַראַנזשירט מען יערלעכע קאָאָפּעראַטיוו טרעפֿונגען מיט אַלע די מינאָריטעטן, אי פֿאַר די ספּעציפֿישע ענינים רעלעוואַנטע פֿאַר דער איינציקער מינאָריטעט, אי גרעסערע מיטינגס ווו אַלע די מינאָריטעטן באַטייליקן זיך און דערציילן וועגן זייערע איבערלעבונגען. די אָפּשאַצונג־אינסטאַנצן האָבן, אין משך פֿון 2019, עטאַבלירט אַ מאָדעלע פֿאַרן אַראַנזשירן אַ קאָאָפּעראַטיוו טרעפֿונג וווּ רערפּרעסענטאַנטן פֿאַר אינסטאַנצן און מינאָריטעטן קענען זיך טרעפֿן אין משך פֿון אַ פּאָר טעג כּדי צו שמועסן וועגן רעלעוואַנטע ענינים. דאָס הייסט אויך אַ מעגלעכקייט פֿאַר די מינאָריטעט־רעפּרעסענטאַנטן זיך צו טרעפֿן און דערציילן וועגן זייערע איבערלעבונגען.

דירעקטיוון צום שטאָקהאָלמער אוניווערסיטעט וועגן לערער־אויסשולונג אין פֿיניש

אין דעם יערלעכן רעפּאָרט פֿון 2020 דערציילט די אוניווערסיטעט וועגן אַ דירעקטיוו פֿונעם 2020־יאָריקן רעגולאַציע־בריוו, אַז מע באָט אָן לערער־אויסשולונג אין פֿיניש ווי אומאָפּהענגיקע קורסן נאָכגעפֿאָלגט פֿון אַ פּעדאַגאָגישער אויסשולונג. אַרבעטנדיקע לערערס קענען אויך קריגן אַ ליצענץ צו אויסלערנען נאָך די אומאָפּהענגיקע קורסן. זינט דעם אָסיען־זמן 2020 איז עס אויך דאָ ביי דער אוניווערסיטעט אַ לערער־אויסשולונג אויף דיסטאַנץ כּדי צו נאָכקומען די נאָציאָנאַלע באַדאַרפֿנישן פֿון לערערס אין פֿיניש, עפּעס וואָס האָט אַרויסגערופֿן אַ גרעסער צאָל שטודענטן.

1.7.ו – פֿאַרבעסערן די טראַנסנאַציאָנאַלע קאָמוניקאַציע פֿאַר פֿיניש אין די שטחים רעלעוואַנטע פֿאַרן טשאַרטער.

די נאָרדישע מיניסטער־ראָט האָט אָנגעהויבן אַרבעטן מיטן פּראָטעזשירן און אָפּהיטן די נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן און אויך אַנדערע, לגבי דעם צאָל רעדערס, קלענערע לשונות אין די נאָרדישע לענדער דורכן פּראָיעקט *קלענערע שפּראַכן אין די נאָרדישע לענדער*. די רעגירונג האָט אָפּגעגעבן אַ דירעקטיוו ISOF צו זײַן די אויפֿנעם־אינסטאַנץ פֿאַרן אינטערוועזן. מע וועט אַרבעטן מיטן פּראָיעקט ביז 2022 מיטן ציל צו אַנטוויקלען די נאָרדישע

אַרבעט מיטן שטיצן די מינאָריטעט־שפּראַכן, און פֿאַרבעסערן דעם אינטערעס און די קענטשאַפֿט וועגן ווי אַזוי אויסשולונג און קולטור קענען פֿאַרבעסערן דעם מצבֿ פֿאַר די קלענערע שפּראַכן אין די נאָרדישע לענדער.

2.7 – בטל מאַכן אַלע אומבאַרעכטיקע אונטערשיידן, אויסנעמען, רעסטריקציעס אָדער פֿרעפֿערענצן וועלכע צום ניצן פֿיניש

שפּראַך איז אייגנטלעך ניט קיין טייל פֿון די דיסקרימינאַציע־גרונטן. אָבער עס איז דאָ אַ שיץ קעגן דיסקרימינאַציע צוליב עטנישער געהעריקייט אינעם געזעץ. לויט דער צוגרייט־אַרבעט פֿונעם געזעץ (פּראָפּ 08:95/2007) איז עמעצערס עטנישע ירושה, הויט־קאָליר און אַנדערע אַזעלכע זאַכן אַ טייל פֿון דער עטנישער געהעריקייט. דערצו דערציילט מען אַז די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן קענען ווערן דיסקרימינירט צוליב עטנישער געהעריקייט, למשל סאַמען און ראָמען. דיסקרימינאַציע וואָס האַנדלט זיך, למשל, וועגן שפּראַכיקע פֿאָדערנונגען קען זײַן אַ טייל פֿונעם שיץ קעגן דיסקרימינאַציע צוליב דער ענטנישער געהעריקייט.

אַרטיקל 8 – אויסשולונג

1.8.ב"ט"כב - אָנבאָטן אויסשולונג פֿאַר די יונגע קינדער אויף, אָדער צום באַדײַטיקן טייל אויף, פֿיניש, צום וויניקסטנס וועלן די תּלמידימס קרובֿים האָבן דאָס געפֿאָדערט אָדער וועלן מען האַלט אַז עס זענען דאָ גענוג תּלמידים.

אינעם 1טן קאַפּנול, §12 פֿון דער שולע־פֿאַראָרדענונג דערציילט מען וועגן דעם, וואָס תּלמידים וואָס האָבן אַן אַנדערע טאָג־טעגלעכע שפּראַך מיט דער מישפּחה פֿון שוועדיש קען מען אָנבאָטן אויסשולונג אויפֿן דאָזיקן שפּראַך אין משך פֿון שוליאָר 1 – 6. וועלן ס'קומט צו פֿיניש קען מען דאָס טאָן אויך אין משך פֿון שוליאָר 7 – 9. עס זענען דאָ זעקס אומאָפּהענגיקע שוועדן־פֿינישע שולעס אין שוועדן וועלכע האַלטן אַ דערלויבעניש פֿון דער שולע־אינספּעקציע און קענען קריגן געלט פֿון די תּלמידימס היים־קאָמונעס.

אַרטיקל 9 – די געריכטן

ווי דערקלערט אין פֿריערדיקע רעפּאָרטן זענען עס דאָ באַשטימונגען וועגן דעם רעכט צו ניצן פֿיניש, מיענקיעלי און סאַמיס ווי זײַן געריכט־שפּראַך אינעם געזעץ (724:2009) וועגן נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן און מינאָריטעט־שפּראַכן (זע §§ 13 – 16). דעם אינדיווידס רעכט האַלטן דאָס רעכט צו איבערגעבן און קריגן דאָקומענטן און שריפֿטלעכע באַווײַזן אויף די דאָזיקע שפּראַכן און אויך רעדן אויף דער שפּראַך אין געריכט. די רעכט גילטן פֿאַר געריכטיקע פֿאַרהאַנדלונגען אין געריכטן מיט געריכטיקע שטחים אין די קאָמונעס לויט § 13. די מלוכה באַצאָלט אַלע קאָסטן.

אַרטיקל 10 – די פֿאַרוואַלטונג־אינסטאַנצן און דאָס סאָציאַלדינסט

צוליב דער לעצטער געזעצלעכע ענגערונג 2019 האָט מען עטאַבלירט נאָך אַן אינסטאַנץ, די מלוכישע אַרבעט־אַגענטור, וואָס איז אַרײַנגערעכנט געווארן אין די רעכט צו תּמיד קענען ניצן פֿיניש, מיענקיעלי און סאַמיש אין שריפֿטלעכע פֿאַרבינגונגען.

אַרטיקל 11 – די מאַסן־מעדיומס

1.11.א"ט"ט – דורכפֿירן אינטערוועגן כּדי צו פֿאַרזיכערן אַז עפֿנטלעכע ראַדיאָ־סטאַנציעס און טעלעוויזע־קאַנאַלן האָבן פּראָגראַמען אויף פֿיניש.

די פּראָגראַמען אויף די נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן איז אַ צענטראַלער טייל פֿון דער אַרבעט ביי די "פּאַבליק סערוויז"־פֿירמיס – דער שוועדישער ראַדיאָ (SR), די שוועדישע טעלעוויזיע (SVT) און דער אויסשולונג־ראַדיאָ (UR). די אַרבעט באָט אָן מעגלעכקייטן פֿאַר די מענטשן וואָס געהערט צו אַ שפּראַכיקער מינאָריטעט זיי זאָל קענען פֿאַרבעסערן זײַן שפּראַכיקן און קולטורעלן ירושה דורך קינסטלערישע איבערלעבונגען, נײַעס און אינפֿאָרמאַציע אויף ראַדיאָ און טעלעוויזיע.

אין משך פֿונעם לעצטן דערלויבענישׂ־פּעריאָד פֿאַר "פּאַבליק סערוויז" האָט מע פֿאַרגרעסערט די פּראָגראַמען אויף נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן פֿון סך־הכל 10541 שעה אין יאָר 2013 ביז 11523 שעה אין יאָר 2019. די טראַנסמיסיעס אויף פֿיניש האָט זיך פֿאַרגרעסערט פֿון 7648 שעה אין יאָר 2013 ביז 7921 שעה אין יאָר 2019, פֿון זיי זענען אַן ערך 7500 שעה געווען טראַנסמיסיעס אויף ראַדיאָ.

די פּראָגראַם־פֿירמעס דערציילן יעדעס יאָר וועגן וויפֿל מע טראַנסמיטירט אין ראַדיאָ און טעלעוויזיע, למשל אויף מינאָריטעט־שפּראַכן, אין דעם אַזוי גערופֿענעם "פּאַבליק סערוויז"־רעפּאָרט. אין מאַרץ 2021 האָט די פֿירמעס איבערגעגעבן זייער ערשטער רעפּאָרט לגבי די נײַע טראַנסמיסיע־דערלויבענישן. אין דער רעפּאָרט האָט מען פֿעסטגעשטעלט אַז מע האָט טראַנסמיטירט, סך־הכל, 8005 שעה אויף פֿיניש דורך דער ערדנעץ אין משך פֿון 2020. SVT האָט, אין משך פֿונעם יאָר, טראַנסמיטירט 467 שעה אויף פֿיניש דורך דער ערדנעץ, SR האָט טראַנסמיטירט 7495 שעה אויף פֿיניש דורך דער ערדנעץ, און UR האָט, אי אויף דער טעלעוויזיע אי אויפֿן ראַדיאָ, טראַנסמיטירט 43 שעה דורך דער ערדנעץ. סך־הכל זענען 4491 פֿון די דאָזיקע שעהען געווען פּרעמיערן.

1.11.ה"ט – אויפֿמונטערן און/אָדער פֿאַרלייכטערן די גרינדונג פֿון, צום ווייניקסטנס, איינער וואָכעדיקער אָדער טאָג־טעכלעכער צײַטונג אויף פֿיניש.

לויטן פֿריערדיקן שוועדישן רעפּאָרט קען צײַטונגען פֿאַר מינאָריטעטן קריגן די פּרעסע־שטיץ. ס'בליַיבט די לײַכטערע קריטעריעס, באַשריַיבטע אינעם רעפּאָרט, פֿאַר פּרעסע־שטיץ וועלכע גילטן פֿאַר צײַטונגען אויף פֿיניש, סאַמיש און מיענקיעלי. צוויי צײַטונגען אויף פֿיניש קריגן שוין די פּרעסע־שטיץ דורך דער "אָפּעראַציע־שטיץ" און אין 2021 האָט דער איינער געקראָגן 3761000 קרוינען און דער צווייטער האָט געקראָגן 1763000 קרוינען. עס איז אויך דאָ אַ צײַטונג, אין וואָס מע שרײַבט צום טייל אויף פֿיניש און מיענקיעלי, וואָס האָט געקראָגן אַ באַגרענעצע אָפּעראַציע־שטיץ פֿון 2955000 קרוינען.

אין משך פֿון 2020 האָט מע אויסגעטיילט ספּעציעלע קריזיס־שטיצן צום מעדיע־סעקטאָר צוליב דער קאָווידּ־19־פּאַנדעמיע. אויך די דאָזיקע קריזיס־שטיצן האָט געהאַט די זעלבע פֿאַרלייכטערע קריטעריעס פֿאַר מעדיעס פֿאַר די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן ווי די מעדיע־שטיץ.

דער שוועדישער קולטור־ראָט טיילט אויס שטיצן פֿאַר דער פּראָדוקציע פֿון קולטורעלע צײַטשריפֿטן אויף די נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן אָדער צײַטשריפֿטן געשריבן פֿאַר די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן. נאָך דער אויפֿגאַבע, וואָס די אינסטאַנץ האָט געהאַט אין משך פֿון 2017 ביז 2019 מיטן ציל צו פּראָמאָטירן דאָס פּובליקירן און דאָס פֿאַרשפּרייטן ליטעראַטור אויף די נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן, האָט מען למשל פֿאַרשטאַנען אַז עס פֿעלט די פֿאָלקסביליאָטעקן די געהעריקע אינפֿאָרמאַציע וועגן וווּ מע קויפֿט אײַן ליטעראַטור אויף די נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן. צוליב דעם, האָט דער קולטור־ראָט פּראָדוצירט אַ קאַטאַלאָג מיט בײַשפּילן פֿון דער אַקאַדעמישער ליטעראַטור און דער פּראָזע.

1.1.11.ו"ט – ניצן די אַקטועלע כללים פֿאַר דער עקאָנאָמישער שטיץ אויך צו פֿינישע טעלעוויזיע־פּראָגראַמען

דער שוועדישער פֿילם־אינסטיטוט טיילט אויס שטיץ פֿאַרן פּראָדוצירן און פֿאַרשפּרייטן שוועדישע פֿילמען און אויך פֿאַרן פּראָדוצירן דראַמעס פֿאַר טעלעוויזיע. די דאָזיקע שטיצן קען מען אויך געבן צו פּראָדוקציעס אויף די נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן. אין משך פֿון 2019 ביז 2020 האָט דער שוועדישער פֿילם־אינסטיטוט אויך דורכגעפֿירט אַ ספּעציל פּראָיעקט לגבי 10 קורצע פֿילמען אויף די נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן. דער ציל מיט דער שטיץ איז צו פּראָטעזשירן פֿילם, צום טייל אָדער אין גאַנצן, אויף די נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן און דעריבער פֿאַרבעסערן דאָס בילד פֿון שוועדן און די שוועדישע נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן. דרײַ קורצע פֿילמען אויף פֿיניש האָבן געקראָגן שטיץ. דער פֿילם־אינסטיטוט האָט אויך אין משך פֿון 2020 אויסגעטיילט שטיץ צו אַ לאַנגען הויפּטפֿילם אויף שוועדיש.

אַרטיקל 12 – די קולטורעלע אַרבעט און קולטורעלע אינסטיטוטן

1.12.א – אויפֿמונטערן דאָס פּראָדוצירן, רעפּראָדוצירן און פֿאַרשפּרייטן די קולטורעלע ווערק אויף פֿיניש

פּובליקירן און פֿאַרשפּרייטן ליטעראַטור אויף די מינאָריטעט־שפּראַכן – דירעקטיוון צום שוועדישן קולטור־ראָט 2017-2019

אין משך פֿון 2018-2020 האָט די רעגירונג דורכגעפֿירט אַ ספּעציעלע אַרבעט כדי צו פֿאַרבעסערן די ביבליאָטעקן אין גאַנצן לאַנד. די הויכשולע אין באָראָס וועט אָפּשאַצן די אַרבעט און מע וועט זײַן פֿאַרטיק אין משך פֿון אָסיען 2021. אין דער אַרבעט צו פֿאַרבעסערן די ביבליאָטעקן אין גאַנצן לאַנד האָט מען אויך אָפּגעגעבן אַ דירעקטיוו דער קיניגלעכער ביבליאָטעק צו אַרבעטן כדי די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטנס ביבליאָטעקן זאָלן זײַן אַזוי גערופֿענע רעסורס־ביבליאָטעקן פֿאַר דער אַקטועלער שפּראַך־גרופּע און דערצו אויך פֿאַר די שוועדישע קאָמונעס.

פֿילמען פֿאַר קינדער און יוגנט אויף די נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן

אוין משך פֿון 2016-18 האָט די רעגירונג געפֿאָדערט אַז דער שוועדישער פֿילם־אינסטיטוט אַרבעט צו פֿאַרבעסערן די צוטריטלעכקייט וואָס שייך פֿילמען, פֿאַר קינדער און יוגנט, אויף די נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן (סך־הכּל 2 מיליאָן קרוינען אַ יאָר). מע האָט געמאַכט די אַרבעט פּערמאַנענט אין יאָר 2019.

דעם פֿינישן אינסטיטוטס פֿאַרבעסערונג פֿונעם פֿינישן קולטור 2018-2020 און 2021.

די פֿונדאַציע "דער פֿינישער קולטור־אינסטיטוט אין שוועדן" האָט אין משך פֿון 2018 געקראָגן אַ דרײַ־יאָריקע שטיץ פֿון, סך־הכּל, 1,5 מיליאָן קרוינען 2018-2020 כדי צו פּראָטעזשירן די פֿינישע קולטור אין שוועדן. למשל האָט מען געאַרבעט מיטן אָנווײַזן פֿינישע פֿילמען אַרום דעם לאַנד. אויך אין 2021 האָט מען באַשלאָסן צו געבן אַ שטיץ פֿון 500000 קרוינען צו דער דאָזיקער אַרבעט.

1.12.ד – פֿאַרזיכערן אַז די אינסטאַנצן וואָס אַראַנזשירן אָדער שטיצן קולטורעלע אַרבעט שליסן אײַן די קענטשאַפֿט וועגן און דאָס ניצן פֿון דער פֿינישער שפּראַך און דער פֿינישער קולטור אין די איניציִירטע אָדער געשטיצטע פּראָדוקציעס

די מלוכישע שטיץ צו דער קולטורעלער אַרבעט פֿון דעם סאַמישן פֿאָלק און די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן איז פֿאַרגרעסערט געוואָרן מיט 10 מיליאָן קרוינען פֿון 2018. דורכן פֿאַרשטאַרקן, אַמטוויקלען, פּראָמאָטירן אָדער אַנדערע מינים אַרבעטן פֿאַר דער סאַמישער און די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטנס קולטור, ווערט עס מעגלעך פֿאַר זיי צו דערציילן וועגן זייער געשיכטע, זייער שפּראַך און זייער אידענטיטעט. דער שוועדישער קולטור־ראָט טיילט אויס די שטיץ.

1.12.ו – אויפֿמונטערן די דירעקטע באַטייליקונג פֿון פֿאָרטרעטערס פֿאַר זיי וואָס ניצן פּיניש ווען זיי קריגן מיטלען פֿאַר און ווען זיי פֿלאַנירן די קולטורעלע אַרבעט

אין משך פֿון 2019 האָט מען געשאַפֿן אַ סיסטעם פֿאַר דער קולטורעלער קאָאָפּעראַציע צווישן די קאָונטיס און די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן, באַזירט אויפֿן שוועדישנס קולטור־ראָטס אַרבעט מיט דער "קולטור־קאָאָפּעראַטיוווער מאָדעלע" – דאָס הייסט די מעלוכישע שטיץ צו דער רעגיאָנאַלער קולטור. אין משך פֿונעם מיטינג אין 2020 האָבן אויך די מינאָריטעט־אָרגאַניזאַציעס וואָס קריגן שטיץ פֿונעם קולטור־ראָט זיך באַטייליקט כּדי צו פֿאָרשטעלן זייערע אָרגאַניזאַציעס פֿאַר די קאָונטיס.

מיענקיעלי

אַרטיקל 7 – צילן און פּרינציפּן

1.7.א – אָנערקענען מיענקיעלי ווי אַן אויסדרוק פֿאַר אַ קולטורעלן אוצר

מיענקיעלי איז איין פֿון די שפּראַכן וואָס ISOF האָט אויסגעפֿאָרשט אין משך פֿון 2018-2019 וועט מע האָט איבערגעזען די שוועדישע ביבליאָטעקן און קליניקעס כדי צו פֿעסטשטעלן וועלכע שפּראַכן מע ניצט אין דער עפֿנטלעכקייט. דער רעפֿאָרט איז דערשינען אין דעצעמבער 2019 און באַווייזט למשל אַז די צפֿונדיקע קאָמונעס זענען בעסער וואָס שייך דאָס ניצן מיענקיעלי און די אַנדערע מינאָריטעט־שפּראַכן.

1.7.ג – דורכפֿירן צילוויסיקע אינטערוועגן כדי צו פֿאַרבעסערן דעם מצבֿ פֿאַר מיענקיעלי

פֿון די ספּעציעלע שטיצן פֿאַרן רעוויטאַליזירן די מינאָריטעט־שפּראַכן, אויסגעטיילט פֿון ISOF, האָט מען געגעבן געלט צו 10 פּראָיעקטן מיט אַ שייכות צו מיענקיעלי, ווי אַ שפּראַך און קולטור, אין 2020.

1.7.ח – פּראָטעזשירן שטודיום און פֿאָרשונג וועגן מיענקיעלי בײַ אוניווערסיטעטן און אַנדערע אַזוינע בילדונג־אינסטאַנצן

די אומער אוניווערסיטעט טראָגט דאָס אַחריות צו אַרבעטן מיט די לערער־אויסשולונגען אין מיענקיעלי. די אוניווערסיטעט באָט יעדעס יאָר אָן קורסן פֿון וועלכע מע קריגט 30 הויכשולע־פונקטן וואָס מע קען ניצן כדי צו ווערן אַ לעגיטימירטן לערער, וויַיל גאָר וויניק מענטשן האָבן דערלויבעניש צו לערנען זיך אין מיענקיעלי בײַ אַן אַקאַדעמישער בילדונג־אינסטאַנץ נאָך דער גימנאַזיע.

בײַ דער אומער אוניווערסיטעט זענען דאָ עטלעכע לערערס און דאָקטאָרן וואָס פֿירן דורך רעלעוואַנטע פֿאָרשונג פֿאַר דער לערער־אויסשולונג אין מינאָריטעט־שפּראַכן.

3.7 – פּראָטעזשירן אַ קעגנזײַטיק פֿאַרשטענדניש צווישן אַלע שפּראַכיקע גרופּעס אין לאַנד. פּראָטעזשירן רעספּעקט, פֿאַרשטענדעניש און טאָלעראַנץ וואָס שייך דאָס איינשליסן מיענקיעלי אין די צילן פֿאַר לערערײַ און אויסשולונג. אויפֿמונטערן מאַסן־מעדיומס צו אַזײַנשליסן רעספּעקט, פֿאַרשטענדעניש און טאָלעראַנץ וואָס שייך מיענקיעלי אין זייערע צילן

די מיענקיעלי־רעדערס אין שוועדן זענען, דורך דער געשיכטע, קרבנות געוואָרן פֿון שווערע אָנגריפֿן און שלעכטער באַהאַנדלונג. דערפֿאַר, האָבן די רעדערס ניט געהאַט גענוג קוראַזש אָדער דאָס ווילן צו רעדן זייער שפּראַך און מע האָט עס ניט איבערגעפֿירט צווישן די דורות. אין 2020 האָט די רעגירונג באַשלאָסן צו עטאַבלירן אַ פּשרנישע אמת־קאָמיסיע פֿאַר טאָרנעטאָלינגער, קוועינער און לאַנטאַלײַסעט וואָס וועט אויספֿאָרשן די אַסימילאַציע־פּאָליטיק און אירע קאָנסעקווענצן פֿאַר דער מינאָריטעט, אי גרופּעס אי אינדיווידן. די ראָמיסיע וועט אויך פֿאַרשפּרייטן אינפֿאָרמאַציע כדי צו פֿאַרבעסערן די קענטשאַפֿט וועגן דער מינאָריטעט און איר געשיכטע, און דערצו אויך איבערגעבן פֿאָרשלאָגן וועגן צוקונפֿטע אינטערוועגן כדי מטיבֿ צו זײַן און פּראָטעזשירן אויסגלײַך.

אַרטיקל 10 – די פֿאַרוואַלטונג־אינסטאַנצן און דאָס סאָציאַלדינסט

די רעגירונג וויל אונטערשטרײַכן אַז ס'בלײַבט דאָס רעכט זיך צו שטעלן אין פֿאַרבינדונג, אי בעל־פֿה אי שריפֿטלעך, מיט אינסטאַנצן אויף מיענקיעלי אויף דער נאַציאָנאַלער, רעגיאָנאַלער און לאָקאַלער מדרגה אין אַ פֿאַרוואַלטונג־שטח פֿון דער שפּראַך. אינסטאַנצן מוזן אויך כסדר שטרעבן זיך צו שטעלן אין פֿאַרבינדונג מיט אינדיווידן אויף זייער שפּראַך. 12 קאָמונעס, וואָס זענען אַ טייל פֿון אַ פֿאַרוואַלטונג־שטח, האַלטן אַז זיי האָבן אינפֿאָרמאַציע אויך אויף מיענקיעלי, אָבער פֿון זיי זענען נאָר 10 קאָמונעס אַ טייל פֿון אַ פֿאַרוואַלטונג־שטח פֿאַר מיענקיעלי.

אָפּהיטן די ערטערנעמען

דער אינסטיטוט פֿאַר שפּראַכן און ירושות, ISOF, אַרבעט אַ סך מיטן אָפּהיטן די ערטערנעמען אין די סאַמישע און מיענקיעלישע שפּראַכיקע שטחים. די אינסטאַנץ אַרבעט, דורך זײַן פֿאָרשונג און אַנטוויקלונג־אַרבעט, מיטן פֿאַרשפּרייטן קענטשאַפֿט און קענטעניש וועגן איינציקע ערטערנעמען און אָרטאָגראַפֿיעס. דער ינסטאַנץ העלפֿט אויך צו צו פּראָטעזשירן ערטערנעמען אויף מיענקיעלי און סאַמיש אין שוועדן דורכן געבן אַ סך עצות צו מלוכישע אינסטאַנצן, קאָמונעס און אָרגאַניזאַציעס, און דערצו אויך צו פֿאָרשערס און אינדיווידן. ווען ס'קומט צו דער עקספּערט־קאָמיסיעס באַמערקונג לגבי דעם שפּראַך־קאָד האָט מען איצט די אַרבעט פֿאַרענדיקט. דאָס איבערקאָדירן פֿון די שפּראַך־קאָדן האָבן, למשל, אויסגערופֿן אַז נעמען וועלכע פֿריער זענען קאָדירט געווען ווי פֿיניש זענען איצט קאָדירט געווארן ווי מיענקיעלי. הײַנט זענען עס דאָ 16344 נעמען אויף מיענקיעלי אינעם רעגיסטער פֿון דער "לאַנד־מעסטן"־אַדמיניסטראַציע.

אַרטיקל 11 – מאַסן־מעדיומס

11.א.א"ט"ט – דורכפֿירן אינטערוועגנצן כדי צו פֿאַרזיכערן אַז עפֿנטלעכע ראַדיאָ־סטאַנציעס און טעלעוויזע־קאַנאַלן האָבן פּראָגראַמען אויף מיענקיעלי

מע באַשרײַבט איו די רעפּאָרטן אַז מע האָט, סך־הכל, טראַנסמיטירט 1203 שעה אויף מיענקיעלי דורך דער ערדנעץ אין משך פֿון 2020. SVT האָט אין משך פֿונעם יאָר טראַנסמיטירט, סך־הכל, 61 שעה אויף מיענקיעלי דורך דער ערדנעץ, SR האָט טראַנסמיטירט, סך־הכל, 1123 שעה אויף מיענקיעלי דורך דער ערדנעץ, און UR האָט, אי אויף דער טעלעוויזיע אי אויפֿן ראַדיאָ, טראַנסמיטירט סך־הכל 19 שעה אויף מיענקיעלי דורך דער ערדנעץ. סך־הכל זענען 407 פֿון זיי געווען פּרעמיערן.

וואָס שייך די שפּראַך מינקיעלי קען מען צווישן די יאָרן 2019 און 2020 זען אַ קלענערע פֿאַרהעכערונג ווען ס'קומט צום צאָל פּראָגראַמען און אַ גרעסערע פֿאַרהעכערונג ווען ס'קומט צום צאָל פּרעמיערן.

1.11.ו"ט"ט - ניצן די אַקטועלע כללים פֿאַר דער עקאָנאָמישער שטיץ אויך צו טעלעוויזיע־פּראָגראַמען אויף מיענקיעלי

אין משך פֿון 2019 און 2020 האָט דער שוועדישער פֿילם־אינסטיטוט

אין משך פֿון 2019 ביז 2020 האָט דער שוועדישער פֿילם־אינסטיטוט אויך דורכגעפֿירט אַ ספּעציעלע פּראָיעקט לגבי 10 קורצע פֿילמען אויף די נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן. איין קורצער פֿילם אויף מיענקיעלי האָט געקראָגן שטיץ. דער פֿילם־אינסטיטוט האָט אויך אין משך פֿון 2020 אויסגעטיילט שטיץ צו אַ לאַנגען הויפּטפֿילם אויף און דערצו נאָך צוויי קורצע פֿילמען אויף מיענקיעלי.

ראָמאַני טשיב

אַרטיקל 7 – צילן און פּרינציפּן

1.7.ב – פֿאַרזיכערן אַז די איצטיקע אָדער די נײַע אַדמיניסטראַטיוו צעטיילונג ניט זאָל זײַן אַ שטער דעם פּראָטעזשירן ראָמאַני טשיב

ניט געקוקט אויף דעם, וואָס עס זענען ניט דאָ קיין פֿאַרוואַלטונג־שטחים פֿאַר ראָמאַני טשיב, איז עס זינט 2019 דאָ אַ שולדיקייט פֿאַר אַלע קאָמונעס און קאָונטיס זיי זאָלן באַשטימען צילן און דירעקטיוון פֿאַר זייער פּאָליטישער אַרבעט מיט די מינאָריטעטן. די צילן און דירעקטיוון זאָל מען, לויט דער צטגרייט־אַרבעט, אָננעמען צוזאַמען מיט די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן. אויך די שולדיקייט לגבי קאָאָפּעראַציע און דעם געריאַטרישן אָפּהיט, אָפּהענגיק פֿון צוגאַנג צו פּערסאָנאַל וואָס קען קעדן די שפּראַכן, גילטן פֿאַר די קאָמונעס און קאָונטיס וועלכע זענען ניט קיין טייל פֿון אַ פֿאַרוואַלטונג־שטח.

1.7.ג – דורכפֿירן צילוויסיקע אינטערוועזן כדי צו פֿאַרבעסערן דעם מצב פֿאַר ראָמאַני טשיב

פֿון די ספּעציעלע שטיצן פֿאַרן רעוויטאַליזירן די מינאָריטעט־שפּראַכן, אויסגעטיילט פֿון ISOF, האָט מען געגעבן געלט צו 12 פּראָיעקטן מיט אַ שייכות צו ראָמאַני טשיב אין 2020. צווישן די געשטיצטע פּראָיעקטן זענען למשל דאָ דער מאַלמער יוגנט־צענטער וואָס האָט געקראָגן שטיץ פֿאַר דער פּראָיעקט "ראָמישע יוגנט אין פֿאָקוס – פּראָטעזשירן די שפּראַך דורך דיגיטאַלע מכשירים" און דער ראָמישער טאַנץ־פֿאַראיניקונגס פּראָיעקט "מיט דער שפּראַך דורך דער געשיכטע".

אין משך פֿון 2020 האָבן ISOF מיט דער שולע־אַדמיניסטראַציע אַראַנזשירט אַ קאָנפֿערענץ פֿאַר מוטערשפּראַך־לערערס אין ראָמאַני טשיב. דער קאָנפֿערענץ איז ווידער אַראַנזשירט געווארן אין פֿעברואַר 2021, דעמאָלט צוזאַמען מיט מוטערשפּראַך־לערערס אין מיענקיעלי און יידיש.

צוליב דעם וואָס די ראָמאַני טשיב־רעדערס געהערן צו אַ גרופּע וואָס קען זיך נייטיקן אין שטיץ וואָס שייך די איינשליסונג אין דער געזעלשאַפֿט און די פֿאַרבינדונג מיט אינסטאַנצן, פֿאָרשט די אַרבעט־אַגענטור אויס די מעגלעכקייטן צו קענען אָנבאָטן קאָנטאַקטן אויף ראָמאַני טשיב, אי בעל־פּה אי שריפֿטלעך, אויפֿן זעלביקן אופֿן ווי פֿיניש, מיענקיעלי און סאַמיש.

1.7.ד - פֿאַרלייכטערן און/אָדער אויפֿמונטערן דאָס ניצן ראָמאַני טשיב, אי בעל־פּה אי שריפֿטלעך, עפֿנטלעך (אין שולעס, געריכטן, פֿאַרוואַלטונג־אינסטאַנצן און געזעלשאַפֿטלעכע אָרגאַניזאַציעס, מעדיעס, קולטור־אינסטאַנצן און ־פּראָיעקטן, עקאָנאָמישע און סאָציאַלע סיטואַציעס, קאָאָפּעראַציעס איבער די גרענעצן) און פּריוואַט

ISOF אַרבעט מיטן צונויפֿשטעלן ווערטעט־רשימות פֿאַר די פֿאַרשיידענע וואַריאַציעס פֿון ראָמאַני טשיב. די טערמינאָלאָגישע אַרבעט איז פֿונדאַמענטאַל כדי צו קענען ניצן די שפּראַך עפֿנטלעך, למשל אין פֿאַרבינדונג מיט מלוכישע אינסטאַנצן. ISOF איז אַ טייל פֿון אַן איצטיקן פּראָיעקט צוזאַמען מיט רעפּרעסענטאַנטן פֿון די פֿאַרשיידענע וואַריאַציעס מיטן ציל אויסצוארבעטן כללים וועגן דעם שרייב־לשון וועלכע זאָלן אָפּשפּיגלען דאָס וואָס איז ענלעך צווישן די דיאַלעקטן, אָבער אויך דאָס וואָס איז אַנדערש.

פּראָטעזשירן די ראָמישע קולטור 2016-2018

אין דעם געראָנגס פֿון דער רעגירונגס אַרבעט וועגן דער ראָמישער קולטור האָט דער שוועדישער קולטור־ראָט למשל דורכגעפֿירט קאָנפֿערענציעס, מיטינגס און ספּעציעלע שטיצן צו ראָמישע טוערס. אין דעם לעצטן רעפֿאָרט 2019 באַשרייבט די אינסטאַנץ למשל דאָס גרויסע אומקנטעניש וועגן ראָמישער קולטור ביי די מלוכישע קולטור־אינסטיטוציעס. און דערצו אויך אַז זיי האָבן ניט קיין אופֿן זיך צו שטעלן אין פֿאַרבינדונג מיט ראָמישע פֿאַראייניקונגען. מע באַשרייבט אויך אַז די עקאָנאָמישע שטיצן זענען ניט צוגעפּאַסט צו די ראָמישע טוערס באַדאַרפֿנישן וואָס שייך הילף אין משך פֿון דעם אַפּליקאַציע־פּראָצעס און אַז עס איז די טוערס שוועך צו נאָכקומען די פֿאָדערונגען וועגן דעם וואָס קאָמונעס און קאָונטיס מוזן מיטפֿינאַנצירן די פּראָיעקטן. די אינסטאַנץ קומט צו מסקנא אַז מע פֿאָדערט מער און לאַנגוויִליקע אינטערוועגן.

די רעגירונג האָט אויך אין 2020 געפֿאָדערט אַז דער שוועדישער קולטור־ראָט גיט איבער אַ רעפּאָרט וועגן ווי אַזוי מע אַרבעט כּדי צו פּראָטעזשירן, אָפּהיטן און אַנטוויקלען די ראָמישע קולטור, מיט דער רעגירונגס סטראַטעגיע וועגן דעם אייַנשליסן ראָמען 2012-2032 ווי אַן אַרויספונקט. אינעם יערלעכן רעפּאָרט האָט די אינסטאַנץ למשל געלאָזט וויסן אַז עס איז די ראָמישע טוערס שווער צו געפֿינען מיטפֿינאַנצירונג פֿין קאָמונעס און קאָונטיס וועט זיי אַפֿליקירן אויף מלוכישער שטיץ.

1.7.ח – פּראָטיזשירן שטודיום און פֿאָרשונג וועגן ראָמאַני טשיב ביי אוניווערסיטעטן און אַנדערע אַזוינע בילדונג־אינסטאַנצן

דאָס אַנטוויקלען אַ לערער־אויסשולונג אין ראָמאַני טשיב ביי דער סאָדערטערן הויכשולע איז ממשך געווען אין משך פֿון 2020. זינט מע האָט אָנגעהויבן אַרבעטן מיטן ראָמישן שטודיום ביי דער הויכשולע אין 2012, צוליב אַ דירעקטיוו פֿון דער רעגירונג, האָט עס אַנטוויקלט אין אַן אמתדיקן לימוד.

אין משך פֿון 2020 האָט די הויכשולע אַראַנזשירט אומאָפּהענגיקע קורסן אין ראָמישן שטודיום וועלכע האַנדלען זיך וועגן ראָמאַני טשיב, דער ראָמישער געשיכטע און דעם אַנטיזיגאַניזם. די אויסבילדונגען פֿאַר די ראָמישע בריק־בויערס און די מוטער־שפּראַך־רעדערס פֿון ראָמאַני טשיב, וועלכע מע האָט אַראַמזשירט אין משך פֿון 2012 ביז 2019 האָבן אַרויסגערופֿן אַ גרויסע צאָל אָנטיילנעמערס – איבער 50 מענטשן פֿון פֿאַרשיידענע ראָמישע גרופּעס.

3.7 – פּראָטעזשירן אַ קעגנזייַטיק פֿאַרשטענדעניש צווישן אַלע שפּראַכיקע גרופּעס אין לאַנד.

פּראָטעזשירן רעספּעקט, פֿאַרשטענדעניש און טאָלעראַנץ וואָס שייך דאָס אייַנשליסן ראָמאַני טשיב אין די צילן פֿאַר לערערייַ און אויסשולונג. אויפֿמונטערן מאַסן־מעדיומס צו אַייַנשליסן רעספּעקט, פֿאַרשטענדעניש און טאָלעראַנץ וואָס שייך ראָמאַני טשיב אין זייערע צילן

אין משך פֿונעם לעצטן דערלויבעניש־פּעריאָד האָט מע טראַנסמיטירט מער אויף ראָמאַני טשיב – פֿון 423 שעה אין 2013 ביז 540 שעה אין 2019, פֿון זיי זענען אַן ערך 440 שעה טראַנסמיטירט געווארן אויפֿן ראַדיאָ. וואָס שייך די שפּראַך ראָמאַני טשיב קען מען זען אַז צווישן די יאָרן 2019 און 2020 האָט מען טראַנסמיטירט אי מער פּראָגראַמען אויף ראָמאַני טשיב, אי מער פּרעמיערן.

אין משך פֿון 2019 ביז 2020 האָט דער שוועדישער פֿילם־אינסטיטוט אויך דורכגעפֿירט אַ ספּעציעלע פּראָיעקט לגבי 10 קורצע פֿילמען אויף די נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן. דריי קורצע פֿילמען אויף ראָמאַני טשיב האָבן געקראָגן שטיץ.

סאַמיש

אַרטיקל 7 – צילן און פּרינציפּן

1.7.א – אָנערקענען סאַמיש ווי אַן אויסדרוק פֿאַר אַ קולטורעלן אוצר

דער סאַמישער פּאַרלאַמענט, סאַמעטינגעט, טראָגט דאָס אַחריות וועז ס'קומט צום שפּראַכיקן אָפּהיט און דער שפּראַכיקער אַרבעט לגבי סאַמיש. מע טוט דאָס למשל דורכן סאַמישן שפּראַך־צענטער וואָס, זינט 2010, האָט אָנגעפֿירט מיט אַ הצלכהדיקער אַרבעט פֿאַרן רעוויטאַליזירן דרום־סאַמיש.

דורך אַ דירעקטיוו פֿון דער רעגירונג האָט דעם סאַמישן פּאַרלאַמענט, אין 2020, איבערגעגעבן אַ פֿאָרשלאָג וועגן אַ האַנדלונג־פּראָגראַם פֿאַרן אָפּהיטן די סאַמישע שפּראַכן. דער ציל מיט דער קומעדיקער פּראָגראַם איז צו פּראָטעזשירן די מעגלעכקייט פֿאַר די סאַמישע וואַריאַציעס אינעם שוועדישן טייל סאַפּמי צו וועלן רעוויטאַליזירט און בליַבן לעבעדיקע שפּראַכן.

דער סאַמישער פּאַרלאַמענט האָט אויך פֿירגעלייגט אַ פֿאַרגרעסערונג פֿון דער אַרבעט ביַים שפּראַך־צענטער, עס זאָל גרייכן מער ערטער אין אי צפֿון־סאַמישע אי לולע־ און פּיטע־סאַמישע שטחים. מע האַלט אַז מע קען גרייכן מער רעדערס און שפּראַכיקע טוערס דורך אַ מער לאָקאַלער פֿאַרבינדונג און אַרבעט.

1.7.ג דורכפֿירן באַשטימיקע אינטערוועלנצן כדי צו פּראָטעזשירן סאַמיש

אין דער רעגולאַציע־בריוו פֿאַרן יאָר 2021 האָט די סאַמישע שולע־אַדמיניסטראַציע געקראָגן אַ פֿאַרשטאַרקערונג פֿון 6 מיליאָן קרוינען פֿאַר 2021 און 2022 און 4 מיליאָן קרוינען פֿאַר 2023. מע זאָל ניצן די עקאָנאָמישע מיטלען פֿאַר דער סאַמישער שולע־אַדמיניסטראַציע אַרבעט צו איַינשליסן אויסשולונג און פֿאַרבעסערן דאָס פּובליקירן סאַמישע לערן־ביכער.

1.7.ד – פֿאַרלייַכטערן און/אָדער אויפֿמונטערן דאָס ניצן סאַמיש, אי בעל־פּה אי שריפֿטלעך, עפֿנטלעך (אין שולעס, געריכטן, פֿאַרוואַלטונג־אינסטאַנצן און געזעלשאַפֿטלעכע אָרגאַניזאַציעס, מעדיעס, קולטור־אינסטאַנצן און ־פּראָיעקטן, עקאָנאָמישע און סאָציאַלע סיטואַציעס, קאָאָפּעראַציעס איבער די גרענעצן) און פּריוואַט

אין משך פֿון 2020 האָבן פּראָיעקטן פֿאַר דח סאַמישע שפּראַכן און קולטורן געקראָגן עקאָנאָמישע שטיץ דורך די רעוויטאַליזאַציע־מיטלען אויסגעטיילט פֿון ISOF. די פּראָיעקטן שליסן אָפֿט מאָל אַיַן קולטורעלע אויסדרוקן, נאָר זיי פֿאָקוסירן אויף דער שפּראַכיקער רעוויטאַליזאַציע.

כדי צו פּראָטעזשירן די פֿילשפּראַכיקייט פֿון קינדער און דעריבער אויך פֿאַרשטאַרקן די צוקונפֿטע אָדער נייַע טאַטע־מאַמעס, האָט דער סאַמישער שפּראַך־צענטער עטאַבלירט אַ סאַמיש שפּראַך־"פּעקל" – גיעלאַסקורפֿאָ. די רעגיאָנאַלע צענטערס פֿאַר קינדער־ און מוטער־פֿאַרזאָרג פֿאַרשפּרייטן, זינט יאָרן, דאָס פּעקל.

1.7.ה – אָפהיטן און אַנטוויקלען די פֿאַרבינדונגען, אין שטחים וועלכע זענען רעלעוואַנטע לויטן טשאַרטער, צווישן גרופּעס וואָס ניצן סאַמיש. עטאַבלירן קולטורעלע פֿאַרבינדונגען צווישן גרופּעס וואָס ניצן אַנדערע שפּראַכן.

דער סאַמישער פּאַראַמענט טיילט אויס עקאָנאַמישע שטיצן צו סאַמישע אָרגאַניזאַציעס. אין משך פֿון 2020 האָט מען אויסגעטיילט אַן ערך 1.4 מיליאָן קרוינען צו 72 אָרגאַניזאַציעס. מע טיילט אויס די שטיץ כדי צו שטיצן די אַרבעט ביַי די סאַמישע אָרגאַניזאַציעס וועלכע פֿאַרנעמען זיך מיט מינאָריטעט־פּאָליטיק.

1.7.ט – פֿאַרבעסערן די טראַנסנאַציאָנאַלע קאָמוניקאַציע פֿאַר סאַמיש אין די שטחים רעלעוואַנטע פֿאַרן טשאַרטער.

אין משך פֿון די פ"פֿ'ס אינטערנאַציאָנאַלע יאָר פֿאַר די אײַנגעבוירענע פֿעלקער 2019, IYIL2019, האָט מען, צוזאַמען מיט די סאַמישע פּאַרלאַמענטן אין פֿינלאַנד און נאָרוועגיע, עטאַבלירט אַ סאַמישע שפּראַך־וואָך – גיעלאַוואַקו 2019. צוליב די פּאָסיטיווע איבערלעבונגען פֿונעם געשעעניש 2019 האָט מע אַראַנזשירט גיעלאַוואַקו אויך אין 2020. אין משך פֿון דער וואָך האָט מען אַראַנזשירט אַ סך פֿאַרשיידענע אַקטיוויטעטן כדי צו פּראָמאָטירן די סאַמישע שפּראַכן און אויפֿן געמיינזאַמען וועבזײַטל giellavahko.no האָט מען פּובליקירט אינפֿאָרמאַציע וועגן געשעענישן איבערן גאַנצן סאַפּמי.

אַרטיקל 8 – אויסשולונג

1.8.ד"ט"כב – אָנבאָטן אַ טעכנישע אויסשולונג און פֿאַך־אויסבולדונג אויף, , אָדער צום באַדײַטיקן טייל אויף, סאַמיש, צום וויניקסטנס וועו די תּלמידים האָבן דאָס געפֿאָדערט אָדער וועו מען האַלט אַז עס זענען דאָ גענוג תּלמידים.

אין די גימנאַזיעס איז עס דאָ אַ סאַמישע פֿאַך־אויסבילדונג, אַ נאַציאָנאַלע פֿאַך־פּראָגראַם מיט אייגענע לערן־צילן און אַ לערן־פּראָגראַם פֿעסטגעשטעלט אויף אַ מלוכישער מדרגה. די אויסבילדונג איז ליידער ניט געווען אַזוי פּאָפּולער צווישן תּלמידים, האָט מען איר ניט אַראַנזשירט אין משך פֿון אַ סך יאָר. ביַי דער לאַפּלענדישער גימנאַזיע באָט מען אויך אָן אַ ספּעציעל מין סאָציאַל־וויסנשאַפֿטלעכער פּראָגראַם מיט אַ סאַמישן פּראָפֿיל. די אויסבילדונג האַלט קורסן אין סאַמיש, דער סאַמישער געשיכטע, דער סאַמישער געניטשאַפֿט און אונטערנעמערישקייט.

1.8.ה"ט"ט אויפֿמונטערן און/אָדער דערלויבן דאָס אָנבאָטן אויסבולדונגען ביַי אוניווערסיטעטן אָדער אַנדערע מינים העכערע שטודיומס אויף סאַמיש אָדער פֿון רעסורסן פֿאַרן שטודיום פֿון סאַמיש ווי אַ לימוד ביַי אוניווערסיטעטן אָדער אַנדערע העכערע בילדונג־אינסטאַנצן

אינעם יערלעכן רעפּאָרט פֿאַר 2020 שרײַבט די אומער אוניווערסיטעט, וואָס האָט געאַרבעט מיטן אַראַנזשירן לערער־אויסשולונג אין סאַמיש, אַז זינט 2016 באָט מען אָן סאַמיש נאָר ווי אומאָפּהענגיקע קורסן, אויף דיסטאַנץ מיט דער מעגלעכקייט זיך צו לערנען וויַיטער ביַי אַ דערגאַנציקער פּעדאַגאָגישער אויסשולונג (KPU), דאָס הייסט אַז ס'איז מער ניטאָ קיין פֿינף־יאָריקע לערער־אויסשולונג אין סאַמיש.

אַרטיקל 11 – די מאַסן־מעדיומס

1.11.א"ט"ט – דורכפֿירן אינטערוועגן כּדי צו פֿאַרזיכערן אַז עפֿנטלעכע ראַדיאָ־סטאַנציעס און טעלעוויזיע־קאַנאַלן האָבן פּראָגראַמען אויף סאַמיש.

צו שאַפֿן פּראָגראַמען אויף די נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן איז אַ צענטריַלער טייל פֿון דער אַרבעט ביַי די "פּאַבליק סערוויז"־פֿירמעס – SR, SVT און UR. אין משך פֿונעם לעצטן דערלויבעניש־פּעריאָד פֿאַר פּאַבליק סערוויז זענען די טראַנסמיסיעס אויף סאַמיש פֿאַרגרעסערט געוואָרן פֿון 1490 שעה אין 2013 ביז 1611 אין 2019, פֿון זיי זענען אַן ערך 1400 שעה געווען אויפֿן ראַדיאָ.

1.11.ה"ט – אויפֿמונטערן און/אָדער פֿאַרליַיכטערן די גרינדונג פֿון, צום ווייניקסטנס, איינער וואָכעדיקער אָדער טאָג־טעכלעכער צייַטונג אויף סאַמיש.

עס איז ניט דאָ קיין צייַטונג אויף סאַמיש, נאָר עס זענען יאָ דאָ זשורנאַלן אויף סאַמיש. די מלוכישע שטיין פֿאַר דער טאָג־טעגלעכער פּרעסע האַלט ספּעציעלע פֿאַרליַיכטערונגען כּדי צו פֿאַרליַיכטערן פֿאַר צייַטונגען און סאַמישע נייַעס־מעדיומס זיי זאָלן קענען נאָכקומען די פֿאָדערונגען פֿאַר שטיין.

1.11.ו"ט – ניצן די אַקטועלע כּללים פֿאַר דער עקאָנאָמישער שטיין אויך צו סאַמישע טעלעוויזיע־פּראָגראַמען

דער שוועדישער פֿילם־אינסטיטוט טיילט אויס שטיין פֿאַרן פּראָדוצירן און פֿאַרשפּרייטן שוועדישע פֿילמען און אויך פֿאַרן פּראָדוצירן דראַמעס פֿאַר טעלעוויזיע. צוויי קורצע פֿילמען אויף סאַמיש האָבן געקראָגן שטיין. דער פֿילם־אינסטיטוט האָט אויך אויסגעטיילט שטיין צו אַ לאַנגען הויפּטפֿילם אויף סאַמיש.

אַרטיקל 12 – די קולטורעלע אַרבעט און קולטורעלע אינסטיטוטן

1.12.א – אויפֿמונטערן דאָס פּראָדוצירן, רעפּראָדוצירן און פֿאַרשפּרייטן די קולטורעלע ווערק אויף סאַמיש

אין משך פֿונעם יאָר 2020 האָט מען געגעבן דעם סאַמישן פּאַרלאַמענט 4 מיליאָן קרוינען ווי אַ ספּעציעלע קריזיס־שטיין צוליב דער קאָוויד־19־פּאַנדעמיע.

יִידיש

אַרטיקל 7 – צילן און פּרינציפּן

7.1.א – אָנערקענען יִידיש ווי אַן אויסדרוק פֿאַר אַ קולטורעלן אוצר

יִידיש איז געווען איין פֿון די שפּראַכן וואָס ISOF האָט אויסגעפֿאָרשט אין משך פֿון 2018-2019 וועט מע האָט איבערגעזען די שוועדישע ביבליאָטעקן און קליניקעס כּדי צו פֿעסטשטעלן וועלכע שפּראַכן מע ניצט אין דער עפֿנטלעכקייט. דער רעפֿאָרט איז דערשינען אין דעצעמבער 2019 און באַווייזט למשל אַז די קאָונטיס וואָס געהערן צום פֿאַרוואַלטונג־שטח פֿאַר פֿיניש, מיענקיעלי און סאַמיש אין צפֿון שוועדן איז אויך בעסער וועט ס'קומט צום פּראָטעזשירן ראָמאַני טשיב און יִידיש.

7.1.ג – דורכפֿירן באַשטימיקע אינטערוועגן כּדי צו פּראָטעזשירן יִידיש

דורך ISOF:ס רעוויטאַליזאַציע־שטיץ האָבן יִידישע פּראָיעקטן געקראָגן עקאָנאָמישע שטיץ אין משך פֿון 2020. למשל האָט מען געגעבן שטיץ צו דער יִידישער פֿאַרייניקונג אין מאַלמע פֿאַרן פּראָיעקט "וועגווייַזער פֿון דער יִידישער געשיכטע אין מאַלמע, אויף יִידיש" און צו דער יִידישער קהילה אין געטעבאָרג פֿאַרן פּראָיעקט "יִידיש אין רעלע".

7.1.ח – פּראָטעזשירן שטודיום און פֿאָרשונג וועגן יִידיש בײַ אוניווערסיטעטן און אַנדערע אַזוינע בילדונג־אינסטאַנצן

פֿאַרן יאָר 2021 האָט מען געגעבן די לונדער אוניווערסיטעט אַ דירעקטיוו צו אַרבעטן פֿאַר אַ לערער־אויסשטלונג אין יִידיש. אין דעם יערלעכן רעפֿאָרט פֿאַר 2020 האָט די לונדער אוניווערסיטעט דערציילט אַז מע האָט אָנגעבאָטן 7 קורסן אין יִידיש אין משך פֿון 2020.

3.7 – פּראָטעזשירן אַ קעגנזײַטיק פֿאַרשטענדניש צווישן אַלע שפּראַכיקע גרופּעס אין לאַנד. פּראָטעזשירן רעספּעקט, פֿאַרשטענדעניש און טאָלעראַנץ וואָס שייך דאָס אײַנשליסן יִידיש אין די ציל פֿאַר לערערײַ און אויסשולונג. אויפֿמונטערן מאַסן־מעדיומס צו אַײַנשליסן רעספּעקט, פֿאַרשטענדעניש און טאָלעראַנץ וואָס שייך יִידיש אין זייערע ציל

אין משך פֿונעם דערלויבעניש־פּעריאָד 2014-2019 האָט מע ניט אײַנגעשלאָסן יִידיש אינעם דירעקטיוו צו פֿאַרגרעסערן דעם צאָל פּראָגראַם־פֿירמעס באָטן אויך אָן זייער וויניק פּראָגראַמען אויף יִידיש, נאָר אַ פּאָר שעה יעדעס יאָר. לויט דער נײַער דערלויבעניש פֿאַרן פּעריאָד 2020-2025 האָט מען אָבער יאָ אײַנגעשלאָסן יִידיש אויפֿן זעלבן אופֿן ווי די אַנדערע מינאָריטעט־שפּראַכן. מוז מען טראַנסמיטירן מער פּראָגראַמען אין משך פֿון 2020-2025 פֿונעם ניוואָ אין סוף 2019.

SVT האָט אין משך פֿונעם יאָר טראַנסמיטירט, סך־הכּל, 4 שעה אויף יִידיש דורך דער ערדנעץ, SR האָט טראַנסמיטירט, סך־הכּל, 9 שעה אויף יִידיש דורך דער ערדנעץ, און UR האָט טראַנסמיטירט, אי אויף דער

טעלעוויזיע אי אויפֿן ראַדיאָ, סך־הכל, 5 שעה אויף יִידיש דורך דער ערדנעץ. סך־הכל 9 שעה פֿון זיי זענען געווען פּרעמיערן.

דער שוועדישער פֿילם־אינסטיטוט טיילט אויס שטיפּן פֿאַרן פּראָדוצירן און פֿאַרשפּרייטן שוועדישע פֿילמען און אויך פֿאַרן פּראָדוצירן דראַמעס פֿאַר טעלעוויזיע. אין משך פֿון 2019 ביז 2020 האָט דער שוועדישער פֿילם־אינסטיטוט אויך דורכגעפֿירט אַ ספּעציעלע פּראָיעקט לגבי 10 קורצע פֿילמען אויף די נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן. צוויי קורצע פֿילמען אויף יִידיש האָבן געקראָגן שטיפּן.

דער יִידישער מוזיי האָט וויַיטער געאַרבעט מיטן אָפּהיטן און פֿאָרשטעלן די יִידישע קולטור אין שוועדן. אינעם יִידישן מוזייס ניַיע לאָקאַלן אין שטאָקהאָלם שטעלט מען פֿאָר די שוועדיש־יִידישע געשיכטע און ירושה און דער מוזיי אַרבעט צוזאַמען מיט כּלערליי אָרגאַניזאַציעס, צווישן זיי עטלעכע קאַונטי־מוזייען, לגבי די דאָזיקע ענינים. די רעגירונג האָט נאָר וואָס פֿאַרשטאַרקט די פֿינאַנצירונג פֿונעם מוזיי מיט 2 מיליאָן קרוינען יעדעס יאָר.